

't Zwaalfje

Nieuwsbrief Vogelwerkgroep Berkelland

Borculo - Eibergen - Neede - Ruurlo

Kuiifeend
Foto: Kees van Rijn

Voorjaar 2020, jaargang 9, nummer 1

In dit nummer onder meer aandacht voor:

Dagrecord Buizerds
Foto: Jos Korenromp

Jaarverslag Trektelpost
Havelandweg, pagina 4

Zeearend
Foto: Benno Stortelder

Excursie 27 december langs de
IJssel, pagina 8

Jonge Torenvalk
Foto: Jos Korenromp

Belevissen uilen- en torenvalken-
nestkastencontroleur, pagina 12

Deze fraaie foto van een Zwarte Specht is gemaakt door Benno Stortelder. De redactie is op de hoogte waar deze plaat is gemaakt maar om de vogel niet te verstoren hebben we op verzoek van de fotograaf besloten de plek niet te publiceren. Speciale aandacht voor de snavel van deze Zwarte Specht: die is al redelijk afgesleten door al het gehak in de beukenboom!

Waar vindt u ons op internet

Meer informatie, verslagen van inventarisaties, excursies, een overzicht van werkgroepen etc., vindt u op onze website:

www.vogelwerkgroepberkelland.nl

Voor waarnemingen in de gemeente Berkelland: kijk op de website:

www.vwgberkelland.waarneming.nl

Wij hebben ook een eigen Facebook pagina!

Bestuur Vogelwerkgroep Berkelland

Voorzitter

Henk Leevers, Oude Eibergseweg 13, 7273 PJ Haarlo

tel: 0545-261531 henkenjantine@hotmail.com

Secretaris

Sonja Grooters, Patrijsstraat 111, 7161 JM Neede

tel: 0545 - 292 582 sonjaenhans@hotmail.com

Penningmeester

Ben Stegeman, Warmelinkshof 4, 7271 KM Borculo

tel: 0545-274321 bennie.stegeman@kpnmail.nl

Bankrekening: NL48RBRB.085.01.05.714 t.n.v.

VWG Berkelland te Ruurlo

Lid

Marjon Hoen, Kieftendijk 3, 7161 RL Neede

tel: 06 55 712 851 info@marjonhoen.nl

vacature

Algemeen mail-adres

E-mail: info@vogelwerkgroepberkelland.nl

De redactie van deze uitgave is verzorgd door Cees van Beinum, Marjon Hoen en Jos Korenromp

Deze Boomklever en Koolmees zijn door Marjon Hoen op de foto gezet. Ze delen het lekkers wat in de tuin voor de vogels is opgehangen.

Inhoudsopgave

Van de voorzitter <i>Henk Leevers</i>	3
Jaarverslag Trektelepost Havelandweg 2019 <i>Marina Pruysers</i>	4
Kennismaking in vogelvlucht <i>Antoinette Menting-Hendriksen</i>	6
Even voorstellen <i>Dick van den Beld</i>	7
Excursie 27 december langs de IJssel <i>Henk Leevers</i>	8
Nieuwjaarsreceptie <i>Marjon Hoen</i>	9
Jaaroverzicht 2019 <i>Jaap de Jong</i>	10
Ontvangen beeld <i>Diverse leden</i>	11
Natuurexpositie <i>Jos Korenromp</i>	11
De belevenissen van een uilen- en valkenkastencontroleur <i>Henk Lammers</i>	12
Het jaar van de Wilde Eend <i>Marjon Hoen</i>	15
De Veldleeuwerik, onvermoeibare zanger <i>Jos Korenromp</i>	16
Ontwikkelingen rondom activiteiten en ledenavonden	16

Van de voorzitter

Wanneer ik dit schrijf is het eind maart en zitten we middenin de beperkende maatregelen rondom het coronavirus. Het is prachtig zonnig weer en naar buiten gaan lokt toch nog veel mensen, ondanks de adviezen om dit niet te doen. Het zijn vreemde tijden en zelf hebben we het voordeel, dat we buiten wonen en de vogels wel bij ons komen.

“Onze “ Steenuilen laten zich weer regelmatig zien en het leuke van Steenuilen is, dat ze blijven zitten als je in de buurt komt. Het is net of ze weten, dat wij ook hier wonen. Jaren geleden was ik appels aan het plukken en in dezelfde boom bleef de Steenuil gewoon zitten kijken. Het zijn niet alleen de Steenuilen maar ook nieuwe soorten die zich melden in de buurt van ons huis. Zo is een Zwarte Specht druk bezig om een nestholte in gereedheid te brengen. Beide heb ik goed kunnen zien en het vrouwtje heeft een minder grote rode pet dan het mannetje. Ook de Putter wil zich voor het eerst hier nestelen en vanmorgen zag ik de Zwarte Kraai met nestmateriaal hoog de boom in vliegen om daar een nest te bouwen. En of het nog niet genoeg is met nieuwe soorten vlakbij mijn huis, is ook een Buizerd bezig met een nest. Wat verder van mijn huis ben ik gaan kijken of de Blauwe Reigers hun nestplaatsen weer hebben bezet. Ook dat

gaat gewoon door net als de Havik, die alarmeerde op ruim 100 meter afstand. Ja de natuur gaat gewoon door in deze bijzondere tijd. Ik vind het overigens wel een prettige gedachte, dat de vogels het virus in ieder geval niet verspreiden, want anders was daar jacht op ontstaan.

Voor onze vereniging voorlopig dus geen activiteiten zoals ledenavond of jaarvergadering, maar dat is nu opeens niet belangrijk meer. Belangrijk is wel dat onze penningmeester Ben Stegeman zich jaren voor de vereniging heeft ingezet en dat hij nu formeel nog wat langer penningmeester is door het uitstellen van de jaarvergadering. Nauwgezet zoals Ben is, heeft hij echter zijn beoogde opvolger al goed ingewerkt. Iemand anders, die zich al heel lang intensief met de vogels heeft beziggehouden gaat ook stoppen: Anton Meenink uit Neede. De voorman van de uilen en de zwaluwen. Vele vogels heeft hij voorzien van een ring en alles is daarbij nauwgezet bijgehouden in geweldige overzichten. Dank aan beide markante leden voor hun inzet voor de vereniging en voor de vogels.

De vogels, die gewoon weer hun gang gaan in het voorjaar alsof er niets veranderd is. Voor hen inderdaad niet, maar voor ons wel. Ik hoop dat we elkaar over afzienbare tijd weer gewoon kunnen ontmoeten en onze passie met vogels kunnen delen.

Henk Leevers

Jaarverslag Trektelpost Havelandweg 2019

We hebben in 2019 weer meer uren op de trektelpost gestaan en meer soorten gezien dan ooit. Toch voelde het niet als een heel goed jaar. Ondanks een aantal topdagen, waren er nog meer dagen dat het niet zo goed trok. Of we zijn intussen te verwend, dat kan natuurlijk ook. Ik had niet verwacht dat we het record jaar qua soorten van vorig jaar zouden verbeteren, maar dat is wel gelukt!

Teljaar	Exemplaren	teluren	Aantal dagen	Aantal soorten
2013	80.097	113.03	38	
2014	210.414	103.30	33	79
2015	81.306	138.25	45	84
2016	115.379	122.02	43	91
2017	112.206	113.28	39	85
2018	444.389	129.12	44	92
2019	460.547	167.25	61	114

Opnieuw record aantal
Buizerds in 2019
Foto: Jos Korenromp

Datum	Soort	Dagrecords
18 februari	Grote zaagbek	1 (lifer)
6 maart	Knobbelzwaan	5
6 maart	Scholeksters	3 (lifer)
29 maart	Zwartkopmeeuw	2 (lifer)
24 augustus	Zwarte ruiter	1
20 september	Gaal	204
3 oktober	Sijs	215
3 oktober	Zanglijster	1349
5 oktober	Boompieper	40
5 oktober	Toendrarietgans	205
5 oktober	Matkop	1 (lifer)
5 oktober	Sperwer	25
5 oktober	Buizerd	344
5 oktober	Havik	4
7 oktober	Bladkoning	1 (lifer)
7 oktober	Beflijster	3
7 oktober	Grote zilverreiger	21
13 oktober	Koolmees	105
13 oktober	Scandinavische tijtjaf	1 (lifer)
13 oktober	Vink	20440
13 oktober	Witte kwikstaart	204
15 oktober	Koperwiek	2037
19 oktober	Pimpelmees	286
22 oktober	Goudhaan	37
29 oktober	Koolgans	6344
29 oktober	Spreeuw	170125
29 oktober	Indische gans	2 (lifer)
15 november	Putter	44

Weinig Kraanvogels in 2019
Foto: Marjon Hoen

In het vroege voorjaar

We zijn dit jaar fanatiek begonnen en stonden op 18 februari voor de eerste waarnemingen op de trektelpost. We konden gelijk de Goudplevieren noteren als bijzondere waarneming. De eerste dag 2 stuks en een week later 38 stuks. Het weer was lentewarm en de temperaturen liepen op tot rond de 19 graden Celsius.

De Kraanvogels besloten medio februari richting het noorden te gaan en dat wilden wij natuurlijk niet missen. Helaas was de wind niet erg oostelijk. Een oostelijk wind is namelijk gunstig voor kraanvogel-waarnemingen in Nederland, maar toch hebben we een aantal groepen Kraanvogels kunnen meepikken. Het voordeel van vroeg in het jaar op de trektelpost staan is dat je de eerste Kievit, Wulp en Roodborst-tapuit meekrijgt. De eerste Scholeksters ooit geteld op de trektelpost vlogen op 6 maart over, net als de eerste Zwartkopmeeuwen eind maart. Ook de Raven waren een cadeautje.

Verder zijn er in het voorjaar soorten waargenomen die we in het najaar niet of nauwelijks zien, zoals de Grote zaagbek en Grote Canadese ganzen.

Septembermaand

In september kwamen via de Nederlandse trektelapp de eerste berichten binnen van goede gaaietrek. Op 16 september zagen we de eerste Gaaien (66 stuks) westwaarts trekken. We waren al erg tevreden met dit aantal. Op 20 september zagen we in 2,5 uur tijd 204 stuks. In Ruurlo telde Ad in een uur 72 stuks. Die dag werd het Nederlandse record in Doesburg

verbroken met 1844 stuks. De volgende dag werd het record in Amersfoort opnieuw gebroken en op 22 september telden ze bij Rhenen zelfs 2063 stuks. De vogeltrek was in september overigens niet erg goed vergeleken met voorgaande jaren. Er waren niet veel soorten en de groepen waren erg beperkt, lees klein in aantal. De berichten uit Falsterbo, een belangrijke migratieroute vanuit Zuid Zweden voor onze trektelpost, waren in september matig. Het weer en windrichting waren daar niet optimaal voor een goede trek en dus de aantallen laag.

Vanaf oktober recordsaantallen

In oktober daarentegen werden veel records verbroken. Opvallend was dat er een paar topdagen waren, maar dat de trek op andere dagen, nog positief gezegd, zeer matig was. Daarnaast vlogen de vogels op een aantal goede dagen erg hoog, waardoor je beter liggend de waarnemingen kon doen en het noodzakelijk was dat je goede ogen had. Het begon op 3 oktober met een recordaantal Zanglijsters, gevolgd door de Euro Bird Watching Day van 5 oktober. Die dag was het prachtig weer maar de vogels vlogen hoog. Veel mensen kwamen een kijkje nemen, maar net als in 2018 zagen de mensen pas in de middag grote aantallen roofvogels over komen. Het record van 2018 werd verbroken, namelijk 344 Buizerds, 25 Sperwers en 4 Haviken!!. Wel allemaal ver weg.

Ook 13 en 15 oktober waren topdagen. Op 13 oktober heeft een deel van onze vaste tellers van deze

dag kunnen genieten. De vinkentrek zat er goed in. De aantallen die langs kwamen waren ongekend voor de Havelandweg. Doordat de Vinken in kleine groepjes langs alle kanten van de telpost vlogen was het lastig tellen. De 5 aanwezig tellers waren echter een geoliede machine en al snel namen 2 tellers de buitenkanten op zich, 2 tellers de Vinken die dichterbij vlogen en de invoerder genoot van alles wat er over vloog wanneer daar tijd voor was. De aantallen namen rond de middag af en toen er besloten werd om te stoppen stond het aantal vinken op ruim 20 000, een ruime verdubbeling van het vorige record.

Helaas stond Floris op 15 oktober alleen op de trektelpost. Er kwamen die dag erg veel soorten lijsters langs en alle dag records voor deze soorten werden verbroken!!. De dagen erna bleven de lijsterachtigen overtrekken, maar helaas was onze trektelpost niet bemand.

Veel Spreeuwen

29 Oktober was ook een super goede dag met 6344 Kolganzen en maar liefst 170.125 Spreeuwen! Cees ontdekte dat de Spreeuwen zich verzamelden in Het Lankheet. We zijn een aantal keren in de ochtend en avond geweest om te kijken hoe ze zich verzamelden en weer uitvlogen. Soms stonden er mensen op de trektelpost die konden bevestigen of ze de uitgevlogen Spreeuwen konden zien. Soms kwam het overeen en soms kwam er ook geen enkele Spreeuw over. Het blijft hierdoor onduidelijk hoeveel Spreeuwen er nu per dag doorvliegen en hoeveel er gaan foerageren in de omgeving van het Lankheet. Daar is verder onderzoek voor nodig. Een ding staat wel vast. Wanneer het de spreeuwen te koud wordt, vliegen ze op een dag massaal definitief naar het zuiden.

Verder kwamen er erg veel kleine zangertjes langs zoals Koolmees, Pimpelmees en Goudhaan. De grote afwezigen waren de Houtduiven en de Kraanvogels. Volgens de Tubantia zijn er in Diepholz minder Kraanvogels en het ontbreken van oostenwind op de juiste dagen maakt dat we in het najaar geen enkele Kraanvogel hebben geteld.

Mooi team

Doordat er afgelopen jaren enkele nieuwe tellers bij zijn gekomen staat er momenteel een mooi team aan gevarieerde tellers op de trektelpost. Het leuke hieraan is dat iedereen zijn eigen specialisme heeft waardoor er meer soorten herkend worden. Soorten als Beflijsters, Bladkoning, Waterpieper en Sneeuwgors worden nu tussen de duizenden trekvogels herkend. En dit maakt het iedere keer weer de moeite waard.

Tekst: Marina Pruijsers

Kennismaking in vogelvlucht

In deze rubriek vertellen leden van de Vogelwerkgroep Berkelland door middel van een aantal vragen wie ze zijn en waarom ze vogels in hun hart hebben gesloten. Naast het beantwoorden van de vragen mogen er natuurlijk ook bijzondere foto's meegezonden worden!

1 Stel je zelf even kort voor: naam, werk, waar woon je, etc?

Ik ben Antoinette Menting-Hendriksen, woon in Lichtenvoorde, getrouwd en moeder van 3 zonen en oma van twee kleindochters. Ik ben in 1952 in Hummelo op het landgoed Enghuizen geboren. Dat landgoed blijkt van betekenis te zijn geweest voor mijn interesse in vogels. Mijn vader nam me als klein meisje mee op zijn tochten door de bossen. Hij liet me de nesten zien en hij beurde mij op en ik kon hem vertellen wat er in het nestje lag. Hoe het bekleed was, kleur van de eieren en welke vorm. Ook herkende hij veel vogels aan het geluid. Deze vroege kennismaking en interesse in de natuur is ook de basis geweest om biologiedocent te worden. Jarenlang heb ik les gegeven totdat ons tweede kindje kwam. Toen ben ik meer thuis gebleven. Daarnaast deed ik vrijwilligerswerk; o.a. jongeren begeleiden binnen kerkelijk verband. Na een theologiestudie ben ik werkzaam geweest als geestelijk verzorger en nu ben ik gepensioneerd.

2 Wat is het meest grappige wat je hebt meegemaakt tijdens het vogelen?

Twee jaar geleden ben ik lid geworden van de vogelwerkgroep Berkelland, omdat ik door Gerry Slüters enthousiaste verhalen weer teruggekeerde naar mijn oerverlangen: de interesse in vogels en ook het verlangen om in de natuur te zijn en er onderdeel van uit te maken. Bovendien wilde ik me verdienstelijk maken door me in te zetten door tellingen te doen om daarmee de wetenschap dienen.

3 Wat is de meest bijzondere vogel die je ooit hebt waargenomen?

Wat me steeds verwondert zijn de prachtige rose vogels die we zomaar aantreffen in het Zwillbrocker veen. Heel bijzonder, haast onnatuurlijk dat fel rose van de Flamingo's boven het water van het moeras. Ik was blij verrast toen ik hoorde dat de vogels toch weer terug waren gekomen. Ik volg de waarnemingen van de vogelaar Adri de Groot (vogeldagboek) en hij had in januari in Z. Holland de geringde Flamingo's gespot die afkomstig waren van het Zwillbrocker venn. <https://www.vogeldagboek.nl/2020/01/22/200122-tropische-pracht-in-de-miezer/>

Pelgrimspad Noord Brabant

Mooi is het dat we zo door deze waarnemingen meer over het gedrag van de vogels gewaar worden en daarbij de veranderingen in hun leefomgeving.

4 Wat is je lievelingsvogel en waarom?

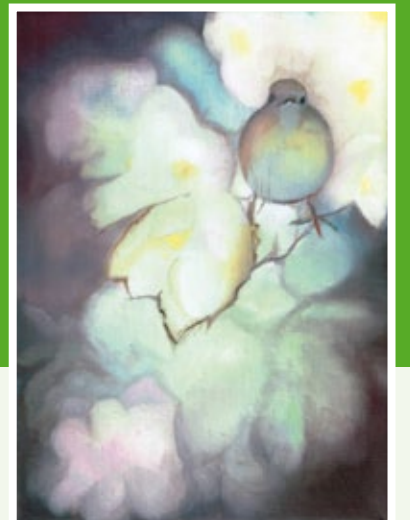
Dicht bij huis kan ik geboeid raken door juist de kleine vogeltjes. Laag bij de grond en altijd druk in de weer. Hun nestjes verstopt in wat klimop, holte in muur of boom of zelfs een bloempot of oude jas. Vaak laag bij de grond op één meter tot anderhalve meter van de grond; buitenkant gemaakt van mos en/of blaadjes en een opening om het nest in en uit te kunnen komen. En wat een druktemakertje is dat kleine bruine ding met opgericht staartje. Nog maar te zwijgen over het zingen, scherp, fel met trillers. En het mooist is het wel als moeder Winterkoning (zo heet dit vogeltje) met al haar jongen het nest verlaat. De tuin is gevuld met dikke bruine hommels die rondvliegen en bedelen om voedsel.

5 Hoe zie je de toekomst voor de vogels in Nederland?

Oei, hoe kan ik hierop zo eenvoudig mogelijk reageren. Een wijs mens had de volgende uitspraak: "De aarde biedt voldoende om ieders behoefte te bevredigen maar niet ieders hebzucht." dan voel je de dubbelheid van deze uitspraak. De schepping is prachtig gemaakt en er zijn zoveel prachtige momenten in de natuur. Vogels maken geluksmomenten in mij los, maar het wordt aan alle kanten bedreigd. We kunnen er niet voorzichtig genoeg mee omgaan.

6 Heb je een gebied waar je het liefst naar toe gaat om vogels te spotten?

Vlak bij huis blijvend. In het Aaltense Goor. Ik ga er regelmatig heen om op een zwoele avond de Nachtegalen te horen. Ik kwam er de Wielewaal tegen, maar helaas zie en hoor ik hem daar niet meer. Daarnaast ga ik regelmatig naar het Kalverbroek (Lievelede), maar dan meer vanwege de orchideeën. Als ik over de Zieuwentse kerkenpaden fiets zie ik

nog wel eens de Wulp, Kievit, Buizerd, meerdere watervogels w.o. Zwanen, Eenden, Waterhoentjes, Reigers (witte en blauwe), Meerkoeten en kleinere Zangvogels.

7 Heb je naast het vogelen nog andere hobby's, en zo ja welke?

Tuinieren, wandelen, lezen, schilderen, omgaan met de kleinkinderen en het bieden van mantelzorg. Hierbij enkele werkjes olieverf schilderijen. IJsvogel, Heggemus en Atalanta op klimop. O ja, en ik zing nog bij een koortje.

8 Wil je nog iets anders kwijt in het 't Zwaalfje?

Van de week was er bij Erve Kots een samenkomst georganiseerd door de weidevogel-vereniging Achterhoek. Een bonte natuuravond. Hier presenteerden zich een aantal verenigingen die zich inzetten voor de natuur. Hun gemeenschappelijke overeenkomst is wel het probleem met het afnemen van de biodiversiteit. Met alle gevolgen van dien, weinig

afwisselende planten, minder insecten, minder vogels. Er zou meer samengewerkt kunnen worden tussen de verschillende verenigingen met als doel de toename van de biodiversiteit. Ze snakken allemaal naar vrijwilligers die hun handen uit de mouwen willen steken.

9 Welke vraag wil je uit het lijstje halen en welke komt daarvoor in de plaats?

Dit waren prima vragen. Misschien kan ik op de voorgaande vraag inhaken. Zie je mogelijkheden om meer te gaan samenwerken met andere verenigingen om zo het gezamenlijk doel van de biodiversiteit te dienen?

10 Aan wie geef je de vlucht voor de volgende keer door?

Aan Erik Bergsma, hij is net iets langer bij de vogelwerkgroep dan ik. We zitten samen in een groepje om de vogeltellingen om de Leerinkbeek in kaart te brengen.

Even voorstellen

Dick van den Beld, 67 jaar, getrouwd met Tilly. We hebben 2 zonen en één dochter. In 1989 kwamen wij in de Achterhoek wonen. Afkomstig uit het midden van het land vonden we een prachtig plekje in het buitengebied van Haarlo. Ik werkte destijds nog in West-Afrika in het kader van ontwikkelingssamenwerking. Begin 2000 kwamen we met onze 3 kinderen definitief terug in Nederland. Al snel kwam de onlangs overleden frater Willibrordus bij ons langs met het verzoek donateur te worden van De Vogelwacht Borculo.

Nieuwe penningmeester

Inmiddels ben ik lid van de Vogelwerkgroep en sinds kort mag ik Bennie Stegeman opvolgen als penningmeester. Ik ben geen vogelaar, daarvoor ontbreken mij de kennis en vaardigheden, maar wel liefhebber van de natuur en het buitengebied. Allereerst zal ik mij richten op de leden- en financiële administratie van de vogelwerkgroep. Daarnaast ga ik er vanuit in de komende jaren een graantje mee te pikken wat betreft kennis en observatie van vogels in de Achterhoek.

Jaaroverzicht 2019

Nog nooit werden zoveel verschillende vogelsoorten in één jaar waargenomen: 183!

Twee meer dan het vorige record van 2016.

Twee nieuwe soorten dienden zich in 2019 aan: Geelpootmeeuw en Ralreiger, de laatste een regelrechte klapper waar we in een vorige aflevering van het Zwaalfje al een artikel aan waagden. De Ralreiger is overigens de 7de reigersoort voor ons werkgebied. Van de meeuwensoorten is de Geelpootmeeuw de 9de voor ons werkgebied.

Verder zeer bijzonder: 2 baltsende Grote Karekieten, terwijl één Grote Karekiet al uitzonderlijk is.

De zeldzaamheden van 2019

Onderstaande tabel toont de zeldzaamheden die in 2019 in ons werkgebied werden waargenomen. De zeer zeldzame soorten staan vetgedrukt. Alleen de eerste waarneming van een soort wordt getoond.

Het camera symbool achter de soortnaam geeft aan dat de waarneming gedocumenteerd is met een foto en het luidspreker symbool staat voor een geluidsopname. Schuingedrukt zijn de soorten die nieuw zijn voor ons werkgebied.

Januari	Kleine Rietgans 📷, Flamingo 📷, Witkopstaartmees, Pontische Meeuw 📷, Bokje, Waterpieper
Februari	Kleine Zwaan, Kraanvogel 📷, Ruigpootbuijzerd
Maart	Kluut 📷
April	Beflijster 📷, Geoorde Fuut 📷, Visarend 📷, Smelleken 📷, Hop 📷, Draaihals 📷, Sprinkhaanzanger 🗣️
Mei	Rietzanger 🗣️, Lepelaar 📷, Noordse Kwikstaart 📷, Nachtzwaluw 🗣️, Geelpootmeeuw 📷, Roodhalsfuut 📷, Grote Karekiet 📷 🗣️
Juni	Ralreiger 📷
Juli	
Augustus	Zwarte Ooievaar 📷, Grauwe Klauwier 📷, Zwarte Ruiter
September	Krooneend 📷, Zilverplevier 📷
Oktober	Europese Kanarie 🗣️
November	IJsgors 🗣️
December	Baardman 📷 🗣️, Sneeuwgorz , Noordse Goudvink

Zeldzame en zeer zeldzame soorten in 2019 Vogelwerkgroep Berkelland Bron: Waarneming.nl, Stichting Observation International en lokale partners

Waarnemingen door de jaren heen

De volgende tabel is bijgewerkt volgens de huidige inzichten en stand van de waarnemingen aan het einde van 2019.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	totaal
Totaal aantal soorten	176	171	175	179	171	177	181	175	180	183	231
Waarvan zeldzame soorten	25	20	22	25	23	28	28	22	26	28	49
En zeer zeldzame soorten	3	2	4	6	2	1	5	4	5	7	35
Aantal nieuwe soorten	9	5	4	3	3	1	4	1	5	2	nvt

Aantallen Vogelwerkgroep Berkelland Bron: Waarneming.nl, Stichting Observation International en lokale partners

Leuk weetje: de vaakst ingevoerde soort in ons werkgebied met bijna 3000 keer is... de Grote Zilverreiger.

Nog een... de vroegste waarneming is van een Korhoen in januari 1899.

Verzoek!

Aan een ieder die een zeldzame of zeer zeldzame soort in ons werkgebied ziet, deze zo spoedig mogelijk te melden in de VWG Whatsapp groep (als je daar lid van bent) en op waarneming.nl indien mogelijk voorzien van foto en/of geluidsopname.

Tekst: Jaap de Jong

Blauwe Reiger
Foto: Marjon Hoen

Beeld ontvangen van leden

De redactie heeft ook voor deze editie van het Zwaalfje veel mooi beeld materiaal ontvangen van de leden. Bijgaand een kleine impressie.

Buizerd
Foto: Benno Stortelder

Sperwer
Foto: Marina Pruyssers

Geelgorz
Foto: Kees van Rijn

IJsvogel
Foto: Benno Stortelder

Natuurexpositie Jos Korenromp

Stadsboerderij Grolle heeft een prachtige bovenzaal waar tweemaandelijks tentoonstellingen wisselen. Volgens de jaarplanning zal Jos Korenromp in dat museum in de maanden juni en juli exposeren met foto's en bronzen beelden. Dit is natuurlijk onder voorbehoud in verband met de crisis rondom het corona virus. Op 18 grote panelen zijn natuurfoto's te zien van al wat leeft en groeit rondom het huis, de Groenlose Slinge

en Winterswijk met zijn beekbossen en boerderijen. Daarnaast zijn er ook opnamen te zien van verschillende natuurreervaten, zoals bijv. De Sallandse Heuvelrug, het Haaksbergervveen, het Zwillbrocker Venn, het Ellewicker Feld en de Koolmansdijk. Andere panelen betreffen weer de natuur op de waddeneilanden Texel en Terschelling. Het gaat niet alleen om foto's van vogels, maar ook van andere organismen zoals pad-denstoelen, planten, insecten en natuurlijk ook landschappen.

In de vitrinekasten treft men tegelijkertijd ook zijn bronzen beeldjes aan met vooral voorstellingen van vogels.

De Stadsboerderij Grolle is te vinden in de Noteboomstraat 15, 7141 AB Groenlo en is geopend van maandag tot zaterdag van 11.00 tot 16.30 uur.

Tekst Jos Korenromp

Torenvalk - man

De belevenissen van een uilen- en torenvalkenkastencontroleur

Elk jaar als het half maart is begint het bij ons te kriebelen, binnenkort start het weer! Het controle seizoen staat weer voor de deur en sommigen onder ons kunnen niet wachten om weer te beginnen! Spannend!! wat zullen we dit seizoen weer beleven? Welke verrassingen hebben de uilen- en torenvalkkasten nu weer voor ons in petto?

Bosuilen

Als eerste zijn eind maart, begin april de kasten van de Bosuilen aan de beurt, wat zal er in zitten...? Zijn er eieren? En hoeveel zijn het er? Of zijn er misschien al jongen? Heel rustig hebben we de ladder tegen de boom geplaatst om de boel niet te verstoren en dan klauteren we naar boven. Nieuwsgierig duwen we heel voorzichtig de deksel omhoog om door een kiertje in de kast te kunnen kijken. Aj... we kunnen niets zien! Het is te donker onder in de kast! Dus maar weer naar beneden om een zaklantaarn op te halen, weer naar boven en weer voorzichtig het deksel op een kiertje, met het licht van de zaklantaarn naar binnen schijnen en,... verduld! geen Bosuil maar een Steenmarter! De marter schrikt net zo hard als de controleur en vlucht als de wiede-weerga via het invlieggat van de kast de boom in naar boven, dan naar een andere boom, daar naar beneden en weg is ie in het struikgewas. Eenmaal van de schrik bekomen doen we de hele deksel van de kast en dat is nodig ook! Want... wat stinken! Stinken dat het doet, daar steek je de neus echt geen half uur in, dat beloof ik je!

Bosuil

Jammer geen Bosuil deze keer! De kast moet wel schoongemaakt worden en dat doen we dan maar direct. Misschien komt er later in het seizoen toch nog een Bosuil in wonen.

Boomklever

Verder treffen we in bosuilkasten ook regelmatig Holenduiven, Kauwtjes en eekhoornnesten aan. Eenmaal hebben we het meegemaakt dat er Boomklevers in zo'n grote bosuilkast gingen wonen. Ze dachten zeker: wat een mooi groot huis; daar heb heel veel ruimte, voor weinig geld! Maar ze hebben het geweten! Wel veel ruimte maar ook hééél vééél werk! Ja wat wil je! Een grote woning heeft ook een grote ingang! Met een beetje regen wordt binnen de 'vloerbedekking' al nat en daarom moet de grote ingang kleiner worden gemaakt. Nou heeft een Boomklever het geluk dat ze allemaal bij de geboorte al de genen van de metselaars hebben meegekregen! Dus dichtmetselen die boel! En dat kunnen ze! Het is wel veel werk maar uiteindelijk is het deze vogeltjes gelukt om de ingang zo klein te krijgen dat ze zelf wel net naar binnen konden en de vloerbedekking niet meer nat werd! Ergens in de hoek werd een nestkuiltje gemaakt van dorre blaadjes en den- en boomschilfers. Daarin werden de eieren gelegd, de jongen uitgebroed en na enige weken hebben de jonge Boomklevers in goede gezondheid hun grote geboortehuis verlaten en een ongewisse toekomst ingevlogen. Ook deze kast hebben we later weer gebruikklaar gemaakt voor de Bosuil. Gelukkig treffen we ook veel kasten aan die wel bewoond worden door

de Bosuil. Tegenwoordig doen we de eerste controlebeurt veelal met de camerastok. Dat is een uitschuifbare steel met daar aan een camera bevestigd die we via het invlieggat naar binnen schuiven. Via een aangesloten kabel kunnen we op de monitor zien of de kast bewoond is.

Daar doe je het voor

De tweede controle, meestal in de derde of de vierde week van april, proberen we zo te plannen dat dan tegelijk de jonge Bosuilen geringd kunnen worden. Dit gebeurt het beste als de jongen een leeftijd hebben van 20 tot 30 dagen. Wacht je langer dan kan het zomaar zijn dat een jonge Bosuil al uit de kast is gekropen en ergens in de boom zit. Je komt er dan niet meer bij! Tijdens één van die controles werden we getipt over een jonge Bosuil die uit het nest was gevallen en ergens verdwaald in het bos voor een dikke boomstam zat. Wij zijn er naar op zoek gegaan en hebben hem of haar gevonden! Hem of haar, dat weet je niet zomaar bij jonge uilen, maar voor ons maakt dat niets uit; we vinden ze allemaal lief, leuk en aardig of het nu jongens of meisjes zijn!. Omdat we het jonge uiltje niet terug konden zetten, het nest was door een storm uit de boom gewaaid, hebben we het geringd, gemeten en gewogen en daarna bijgeplaatst in een andere Bosuilkast waarvan de jongen even oud waren. (De leeftijd kunnen we bepalen door de maat van de vleugellengte te vergelijken met leeftijdstabellen). De ouderuilen maakte het niet uit, een stiefkind erbij, want alle jonge uilen zijn later in goede gezondheid uitgevlogen! Kijk daar doe je het voor!

Koolmezen

Daarna gaan we door! Nog steeds vol adrenaline! Op naar de Steenuilen. Dat zijn van die kleine grappige en aaibare uiltjes die met hun felgele ogen dwars door je heen kunnen kijken! Deze controle wordt meestal uit gevoerd zo rond eind april-begin mei, we zeggen altijd tegen de nestkashouders: we komen zo rond Koninkinnedag, de oude Koninkinnedag wel te verstaan. Ook hier spannend! En nieuwsgierig wat zullen we aantreffen? Wel eieren en moederuiltje er nog op? Of zijn er soms al jongen? Of is vader soms ook nog in de kast? Gezellig met z'n tweeën bij elkaar? Weer gaat voorzichtig de deksel open, een klein straaltje licht schijnt precies in de glinsterende kiertjes van... een Koolmees! In de steenuilkast! Zij heeft de hele bodem van de woonkamer bedekt met een laagje mos en heeft, in de mooiste hoek van de kamer, een luxe broedkuiltje gemaakt. Het lijkt wel op een chesterfield fauteuil! De zitting is bekleed met zachte halmpjes gras en de mooiste haartjes

Jonge Steenuil met spreidpoten

Koolmeesnest in steenuilkast

en plukje wol die ze in de buurt kon vinden! Daarin heeft ze haar kleine witachtige met rood of bruin gevlekte eitjes gelegd. Zo mooi! Het zijn er wel tien!

Ook zij wil niets van ons weten en vlucht met snelle vleugelslagen de boom in waarna ze argwanend en kwetterend toekijkt wat er met haar aanstaande kinderen zal gebeuren. Nou, ze kan gerust zijn, we maken van haar prachtig ingericht broedkamer alleen een foto en sluiten de deksel weer. Het duurt maar even en mevrouw Koolmees is weer triomfantelijk in haar chesterfield gekropen. Zo komen we ook steenuilkasten tegen met broedsels van o.a. Pimpelmezen, Roodstaarten en Spreeuwen. Heel af en toe heeft een Eekhoorn zich de kast toe geëigend en hoewel we er niet blij mee zijn laten we toch ook dat nest zitten en gaan we door naar de volgende kasten.

Jonge Steenuilen

Steenuilen

Gelukkig zijn er altijd wel wat bewoond door de Steenuil met zijn mooie witte bijna ronde eieren, meestal zijn het er 4, soms 3 en een enkele keer 5 of 6. Als we de eerste controleronde hebben gehad weten we ongeveer wanneer we terug moeten komen voor de tweede controle, tevens gaan we dan de jongen ringen. De jongen van de Steenuilen worden tussen hun 15e en 25e levensdag geringd. We komen ook wel eens minder mooie verrassingen tegen. Een enkele keer gebeurt het dat bij de controle een legsel jonge Steenuilen in de kast aanwezig is met daarbij een jonge vogel die spreidpoten heeft. De wetenschappers zijn er nog niet helemaal uit

waar het van komt, of het al in de ei-fase mis gaat, of pas na de geboorte, als het jong onder de andere jongen in de kast komt te liggen en zich niet naar boven kan worstelen. Het blijft dan altijd op de buik liggen en als het groter wordt groeien de poten uit elkaar. Zo'n jong wordt in de kast nog wel gevoerd, maar heeft buiten de kast geen overlevingskansen. We ringen deze jongen dan ook niet.

Zo gaan we van kast tot kast en elke keer als we bij een andere kast komen vragen we ons af of er wat in de kast zit en wát er in zal zitten.

Torenvalken

In de zelfde periode als de Steenuilen worden ook de kasten van de Torenvalken gecontroleerd. Ook hier zijn we weer nieuwsgierig, zou er een broedsel zijn? Zijn er genoeg Veldmuizen in de buurt om een broedsel groot te brengen? Hoeveel eieren zijn er? Zijn er al jongen en hoe groot zijn ze dan?

Torenvalk kastcontrole is weer heel andere koek dan uilenkastcontrole want een Torenvalk heeft geen afgesloten maar een open kast. Als je daar bij komt is meestal de oudervogel al van het nest afgevlogen, want ze zijn erg schuw!

Een enkele keer broedt een Torenvalk in een afgesloten kast zoals b.v. een oude eierenkist die onder een afdak staat of een verlaten kerkuilkast. Ook komen er broedsels voor in afgesloten ventilatiekanalen van schuren en er zijn nog wat Torenvalken die broeden in oude kraaien- of eksternesten. Een Torenvalk zal, net als de uilen zelf, geen nest bouwen maar maakt gebruik van bestaande mogelijkheden.

Ook hier kunnen we enkele kasten controleren met de camera aan de telescoopsteel maar de bij de meeste broedsels zullen we er toch bij moeten kruipen met de ladder.

We nemen de nodige voorzichtigheid in acht en als we rustig het hoofd boven de rand van de broedgelegenheid uitsteken, beducht op een eventuele aanval als er al jonge Torenvalken zijn.

Als de eieren nog niet zijn uitgebroed is er niets aan de hand, maar als er jongen zijn is het oppassen! Want agressief dat zijn ze! Zeker als ze wat ouder zijn! Ze gaan dan op de rug liggen en proberen met hun scherpe nagels je vingers en handen te grijpen. Dus altijd handschoenen aan als je de jonge Torenvalken wilt pakken om te ringen!

Ook gebeurt het wel eens, als de jongen wat ouder zijn, dat ze de kast uit "fladderen", ze kunnen dan nog niet goed vliegen maar gaan wel uit de kast. Dit hadden we ook een keer bij een kast in een boom aan de rand van akker met daarachter een

Jonge Torenvalken in een ventilatieschacht

weiland. Twee van de vier jongen uit de kast gefladderd het weiland in!. Wij gingen door een greppel er achter aan... gelukkig konden we ze nog pakken en later onder bij de kastboom een ringetje om de poten doen. We waren daar net mee bezig toen er vlakbij een voertuig stopte. Er stapten 2 geüniformeerde mensen uit die ons vroegen wat we in hemelsnaam te zoeken hadden op dat weiland! Dat weiland was was militair terrein en zij hadden een alarm gekregen! De Torenvalken hadden een zwaar beveiligd terrein uitgezocht om naar toe te fladderen en wij hadden door de adrenaline natuurlijk helemaal niets in de gaten! We hebben de terreinbeveiligers netjes uitgelegd wat we aan het doen waren. We hebben ze laten meekijken met het ringen en we hebben ze zelfs nog op de foto gezet met een Torenvalkje in de hand! Blij dat ze waren met die foto's voor thuis! Eind goed, al goed!

Einde seizoen

Aan het eind van het seizoen en soms eerder gaan we nog een keer langs de bezette kasten om te zien

of alle jongen ook daadwerkelijk zijn uitgevlogen en om de kasten eventueel waar nodig schoon te maken.

Zo zie je maar weer het leven is niet saai als kastencontroleur!

Omdat kerkuilenkasten niet onder onze controle vallen daag ik hierbij een kerkuil-kasten controleur uit om in het volgend Zwaalfje een stukje daarover te schrijven!

Tekst en foto's:
Henk Lammers

Geringde jonge Torenvalk

Het jaar van de Wilde Eend

2020 Is het jaar van de Wilde Eend. Eigenlijk ben ik daar wel verbaasd over want als je regelmatig in de natuur bent dan zie deze vogelsoort best vaak. Ik neem amper de moeite om er naar te kijken - oh een stel eenden - laat staan dat ik ze op de foto zet! Toch gaat het met deze vogels minder goed dan dat je zou denken. Tijd om het verhaal over de Wilde Eend eens nader onder de loep te nemen...

Op de site van de Vogelbescherming Nederland vind ik meer informatie. Samen met de Sovon doen zij onderzoek naar de vermindering van de populatie Wilde Eenden.

Zij stellen dat ze niet zomaar zullen uitsterven maar het aantal broedparen is wel met 30% om laag gegaan en dus wordt die vertrouwde Wilde Eend ineens veel minder algemeen!

Vreemde ontwikkeling

Op dit moment zijn er nog zo'n 200.000 tot 300.000 broedparen... dat lijkt veel maar het is dus wel met 30% verminderd! Ook is het aantal Wilde Eenden die bij ons overwintert sinds 1990 met 40% gedaald. Alarmerend! Het gekke is dat alleen bij ons het aantal broedparen vermindert maar dat het in de omliggende landen stabiel blijft. Het lijkt er zelfs op dat het kleinere aantal overwinteraars niet te linken is - zoals je zou denken - aan de algemene klimaatsverandering. Daarom is het belangrijk zo snel mogelijk de oorzaken in beeld te krijgen.

Balans

Eén van de dingen die onderzocht wordt is de scheve verhouding tussen het aantal Wilde Eend mannen en vrouwen. De balans lijkt in de populatie niet in verhouding te zijn; er zijn meer mannetjes dan vrouwtjes. Men vraagt zich af of dit heeft te maken met de achteruitgang van de aantallen. Maar wat zijn dan de oorzaken van deze scheve verhouding?

Kuikenoverleving

Veel is er onduidelijk want met de bestaande gegevens weet men al wel dat de daling in het aantal broedvogels niet ligt aan een slechter broedresultaat. Uit elk nest komen maar liefst acht jongen voort. Ook wordt er op de volwassen dieren minder gejaagd dus ook daar vallen minder slachtoffers. Men is van mening dat het dus ergens mis moet gaan tussen de jonge kuikenfase en de volwassen vogel fase.

De Wilde Eend in het kort

- Wetenschappelijke naam: *Anas platyrhynchos*
- Familie: Anatidae (Eendachtigen)
- Naam mannetje: Woerd - te herkennen aan de opvallende groene kop en witte nekband. Het vrouwtje heeft een meer gecamoufleerd vooral bruin verenkleed.
- Geluid: Vrouw kwaakt overbekend. Mannetje maakt zachte onopvallende geluiden, een raspende roep en tijdens de balts fluit hij.
- Leefgebied: Voedselrijke wateren
- Voedsel: Waterplanten, grassen en kleine waterdiertjes
- Broedperiode: februari tot augustus
- Legsels: 2 tot 3 bestaande uit 6 tot 10 eieren
- Broedduur: 24-32 dagen
- Aantal broedparen: 200.000 tot 300.000 stuks
- Overwinteraars: 600.000 tot 800.000 stuks
- Vogeltrek: In ons klimaat standvogels
- Levensduur: 5 – 10 jaar (In het wild)
- Bedreigingen: Watervervuiling, het verlies of veranderd beheer van natte gebieden en de jacht.

Opgroeifase

In deze fase zijn veiligheid en goed eten belangrijk. Het is niet echt duidelijk waar het probleem ligt. Het aantal natuurlijke vijanden - Snoek, Blauwe Reiger, Buizerd en Ooievaar - lijkt wel te zijn gegroeid. Daarnaast hebben het aantal insecten te lijden van de minder goede natuurlijke leefomgeving. Waterverontreiniging en gifstoffen zoals neonicotinoïden hebben de hoeveelheid insecten enorm doen dalen. Belangrijk om te weten is dat de kuikens juist deze waterinsecten nodig hebben om te groeien.

Help het onderzoek

Om gericht iets te kunnen betekenen voor het behoud van de Wilde Eend vragen Vogelbescherming Nederland en Sovon om mee te helpen met inventariseren. Zij willen graag weten hoeveel kuikens er groot worden. Wij kunnen mee helpen kuikens van Wilde Eenden te melden. Je kunt één en ander terugvinden op www.jaarvandewildeeend.nl.

Tekst en foto: Marjon Hoen

De Veldleeuwerik, onvermoeibare zanger

Een van de eerste weidevogels die het voorjaar aankondigt is ongetwijfeld de Veldleeuwerik. Deze vogel sprak tot de verbeelding van talloze dichters en componisten. Het ochtendgloren, de lente, vreugde, blijdschap en drager van de ziel naar het goddelijke, het wordt allemaal aan de Veldleeuwerik toegeschreven. Je kunt je afvragen wat die grote kunstenaars zagen in dit vogeltje dat nauwelijks groter is dan een mus. Wie echter ooit de jubelende zang van deze vrij kleurloze verschijning hoorde, heeft ongetwijfeld het antwoord ervaren.

Het valt dikwijls niet mee die rondfladderende stip te lokaliseren: zijn lied schijnt overal vandaan te komen. Je draait oor en oog van links naar rechts en ontdekt eindelijk dat de zanger niet hoog in de lucht fladdert, maar op een rasterpaal, hoge onkruidplant of gewoon op de grond zit. De Veldleeuwerik is met al die aandacht weinig opgeschoten. Hij staat inmiddels op de rode lijst van bedreigde soorten; 90% is verdwenen. Op die enkele plekken waar ze nog wel voorkomen, zoals militaire terreinen en natuurreservaten, bezetten ze vanaf het vroege voorjaar, soms al februari, hun territorium en staan dat de daarop volgende maanden niet meer af.

Vroeger kwam de Veldleeuwerik algemeen voor. In zijn boek "Vogelbruiloft" schrijft Otto Fehring dat de Veldleeuwerik vaak door de grote bevolkingsdichtheid is gedwongen een klein broedgebied te nemen, dat hij hardnekkig verdedigt. Daarom neemt hij de luchtkolom boven zijn bescheiden stukje grond mee in bezit. In deze kolom spiraliseert de zanger tierelierend een paar honderd meter omhoog, beschrijft onafgebroken zingend zijn cirkels, laat zich als een steen in een spiraal omlaag vallen en remt pas kort voor de landing af, voortdurend er op bedacht in geen geval op het grondgebied of binnen het luchtgebied van de vijandelijke burens te komen. Even later klimmen ze weer zingend naar grote hoogten.

Voor dag en dauw is de Veldleeuwerik al druk in de weer. Bij mooi zonnig weer is hij echter op zijn best. Vooral dan zoekt hij het hoger op tot hij met het blote oog haast niet meer is te zien; alleen zijn jubelend gekwinkelaar blijf je horen. Die lucht aria's lijken uren te duren. Dat is niet zo, want het gemeten record ligt op 56 minuten en het gemiddelde bedraagt slechts 2 minuut 22.

Zoals bekend is, gaat het slecht met veel boerenlandvogels. De natuur van het platteland is zo verschaald, dat zelfs deze gewone vogel als de Veldleeuwerik aan het verdwijnen is.

Er is geen plaats meer voor kruiden en bloemen; eiwitrijk voedsel heeft voorrang. Ook de omschakeling van zomer- naar wintergraan pakt voor meerdere vogelsoorten nadelig uit. Daardoor zijn er in het winterhalfjaar minder stoppelvelden met gemorste zaden.

Hier en daar heeft men geprobeerd het getij te keren door het aanleggen van zgn. faunaranden, 6 maar liever nog 12 meter brede stroken die niet bebouwd worden, maar mogen verwilderen of ingezaaid worden met allerlei kruiden, die veel insecten trekken. Het succes was echter minder groot dan men had verwacht.

Op dit moment wordt een nieuw concept voor natuurbeheer getest. Op een zgn. vogelakker, die in kansrijke gebieden moet liggen, worden akkerranden met graankruidmengsels gecombineerd met stroken Lucerne of Rode Klaver. Het was nl. bekend dat het broedsucces van Veldleeuweriken in Lucerne hoger ligt dan in andere landbouwgewassen of grasland.

Vanaf het najaar leven leeuweriken in groepjes. Rond dolende, in troep verband trekkende vogels op een gescheurde akker of zandige graspaden in de polder merk je nooit op als ze blijven zitten: zo prachtig is hun kleur aangepast bij de grijsbruine kluiten aarde. Ze verraden zich doordat ze bij benadering opvliegen, maar zodra zij opnieuw invallen, zijn ze weer volkomen opgelost in het landschap.

Tekst en foto: Jos Korenromp

Activiteiten minimaal ivm corona virus

Zoals jullie ongetwijfeld zullen begrijpen worden alle activiteiten van de Vogelwerkgroep Berkelland tot nadere order uitgesteld. Dit geldt voor ledenavonden en excursies.

Vogelinventarisaties door leden kunnen wel plaats vinden mits je de richtlijnen van overheid en RIVM in de gaten houdt. Bij voorkeur alleen en indien met 2 personen voldoende afstand houden. De keuze om wel of niet te gaan is overigens een individuele afweging, die we natuurlijk respecteren.

Via de mail ontvangen jullie tzt uitnodiging voor ledenvergadering en horen jullie wanneer activiteiten weer aanvangen.

Het bestuur

Ledenavonden / activiteiten op langere termijn:

• **Maandag 29 juni 2020**

Locatie: Melktap, Nettelhorsterweg, Borculo.

• **Dinsdag 6 oktober 2020**

Locatie: Melktap, Nettelhorsterweg, Borculo.

• **Maandag 23 november 2020**

Locatie: De Huve, Grotestraat 52, Eibergen.

• **Zaterdag 3 oktober Euro Bird Watching, Trekelpost Haveland** Vanaf 07.00 uur